

Arkk. 225/29.12.2011

TUTKIMUSRAPORTTI

ESPOO, MULBY NISS

ARKEOLOGINEN SEURANTATUTKIMUS KESKIAIKAISEN KYLÄN
ALUEELLA

Ulrika Rosendahl
2011
Espoon kaupunginmuseo

ARKISTO- JA REKISTERITIEDOT

ESPOO MULBY NISS

Rekisterikylä: Mulby 436

Tutkimuksen laji: seurantatutkimus

Kohteen ajoitus: Historiallinen aika

Peruskarttalehti: 2032 12 Espoo

Kohteen sijainti yhtenäiskoordinaatistossa: x=6677150, y=3366698, z=11-13

Maanomistaja: Peter ja Anu Salovaara

Tutkimuslaitos: Espoon kaupunginmuseo

Kenttätöyönjohtaja: Ulrika Rosendahl

Kenttätöyöaika: 22.8.2011

Tutkitun alueen laajuus: n. 80m²

Tutkimusten kustantaja ja tutkimuskustannukset: Peter Salovaara, n. 300€

Digitaaliset kuvatallenteet: Espoon kaupunginmuseon arkisto, nrot 2883:1-6

- aikaisemmat tutkimukset ja tarkastuskäynnit:

Nurminen, Teija 2000: Keskiaikaisten kyläonttien inventointi. Kohde 66.
Espoon kaupunginmuseo

Hakanpää, Päivi 2005. Espoon eteläosien historiallisen ajan kyläpaikkojen
yleiskaavainventointi. Kohde 32. Museovirasto, rakennushistorian osasto.

Aikaisemmat löydöt : ei ole

Arkistoitu kirjeenvaihto: Museoviraston tutkimuslupa 19.8.2011 Dnro 47/302/2011

Espoo Mulby Niss

Arkeologinen seurantatutkimus keskiaikaisen kylän alueella

Ulrika Rosendahl
Espoon kaupunginmuseo

Johdanto

Espoon kaupunginmuseo suoritti 22.8.2011 arkeologiset seurantatutkimukset omakotitalon rakennustyömaalla osoitteessa Åminnenranta 4. Kohde sijaitsee lähellä Mulbyn historiallista kylätonttia ja oli kaavassa merkitty muinaismuistoalueeksi. Muinaisjäännösalueen rajausta oli tehty 2005 Espoon eteläosien muinaisjäännösinventoinnin yhteydessä (Hakanpää 2005), ja kyseessä oleva rakennustyömaa-alue oli määritelty säilyneisyysluokkaan 2. Nykyään Kaukalahdenväylä kulkee vanhan tontin läpi, joten Mulbyn tonttimaan on suureksi osaksi tuhoutunut.

Kenttätyöt suoritti FM Ulrika Rosendahl yhteistyössä kaivinkonekuljettajan kanssa. Kohteen ollessa vanhaa peltoa, poistettiin sekoittunut peltokerros koneellisesti, jotta voitaisiin tarkistaa onko sen alla säilyneitä rakenteita ja/tai kulttuurikerroksia. Mitään rakenteisiin tai kulttuurikerroksiin viittaavaa ei kuitenkaan löytynyt, joten tutkimukset saatiin päätökseen yhden kenttätyöpäivän aikana ja tontti pystyttiin vapauttamaan rakentamiselle.

Kohteen historiallinen tausta

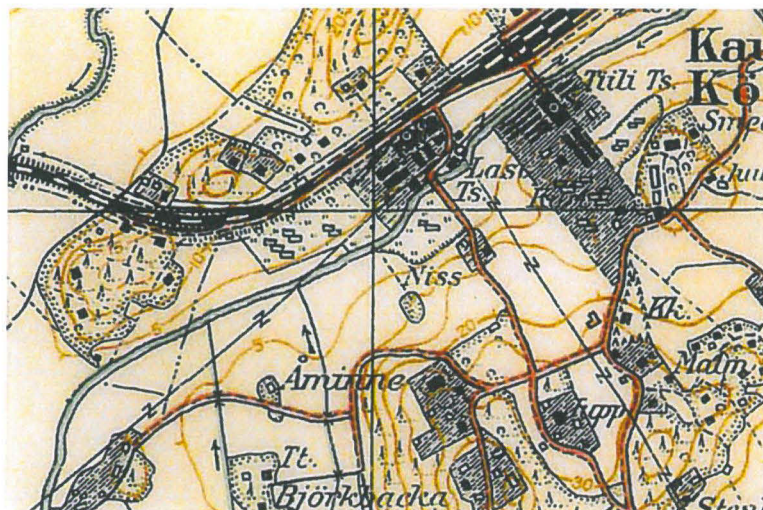
Mulbyn kylä on yksi Kaukalahden tytärkylästä. Mulbyn kylä-asutus on muodostunut keskiajan kuluessa. Kylässä on 1540 veroluettelon mukaan ollut viisi tilaa. 1500-luvun lopulla kylä köyhtyi, ja useampi tila merkittiin veroluetteloihin maksukyvyttömiksi) sanoilla "öde" tai "utfattig". 1580-luvulla talonpojat jakoivat keskenään yhden autiotilan maat, ja 1600-luvun alusta lähtien kylässä oli vain neljä tilaa jäljellä. Nämä tilat olivat nimeltään Petas, Niss, Jupp ja Hinds. (Suomen asutuksen yleisluettelo, Lindholm 1999: 15-17)

Mulbyn kylä 1700-luvun keskivaiheella. Nissin talo on merkitty kirjaimella S, Nissin tonttimaan pohjoispuolella (nro 144 kartassa) sijaisevat "Tomtkyor"-nimisiä pieniä pelkolohkoja. Numero 145 ovat itäinen ja läntinen "Hemåker" (Kartta KA)

Keskiaikaiset kylät olivat usein tiivisti rakennettuja alueita, jossa tontit sijaitsivat lähekkäin (Rosendahl 2008). Mulbyn kylän keskiaikainen tonttimaan on arveltu

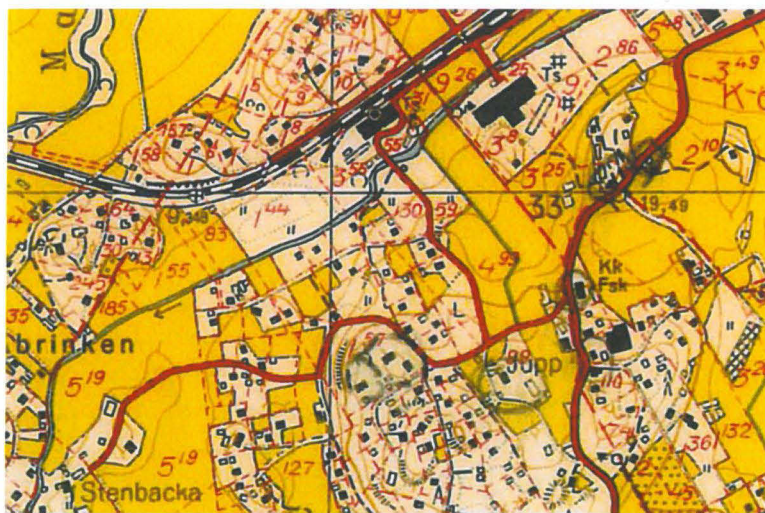
sijainneen Nissin talon kohdalla joen etelärannalla (Hakanpää 2005), eli alueella jota nykyään rajaa Åminnenranta ja Lasihytti -nimiset kadut, sekä Åminnenranta 5 ja 3 välinen tonttiraja. Tähän sijaintiin viittaa historiallinen kartta-aineisto; Johan Bonej'in ja Jacob Johan Zittingin kartassa (KA/MHA B7 10/3) vuodelta 1758/1763 Nissin tonttimaata ympäröi kaksi "Hemåker"-nimistä peltolohkoa. Kylien tonttimaat sijaitsivat tyypillisesti kahden ison, vuorovuosina viljellyn, peltolohkon välissä.

Mulbyn kylä 1930-luvulla. Nissin talon ympäristö on edelleen avointa peltomaisemaa, mutta talon itäpuolelle on ilmestynyt tiilitehdas. (Kartta EKM)

Keskiaikainen tiivis kylämuoto hävisi useimmiten isojaon myötä, kun maanomistus järjestettiin talokohtaisesti, ja talot siirrettiin uusien pelto-omistuksien lähelle. Mulbyn kohdalla ei kuitenkaan voida olla varmoja että, kylässä olisi ollut varsinainen yhteinen kylätontti, koska talot sijaitsivat erillään jo ennen isojakoa. (Ks Bonej'in & Zittingin kartta). Nissin talon läheisyydessä on kuitenkin todennäköisesti ollut vanhaa hylättyä tonttimaata. Bonej'in ja Zittingin kartassa esiintyy "Tomtkyor"-nimisiä pikkupeltoja Nissin talon pohjoispuolella. "Tomt"-sanon esiintyminen viljelynimistössä viittaa yleensä vanhaan tonttimaahan, joka on otettu viljelykäyttöön (Vrt. Pernajan Tomtåker, Rosendahl 2004). Mahdollinen selitys on, että paikalla olisi sijainnut 1500-luvulla hylätyn autiotalon tonttimaa.

Åminnenranta 4:n tontti ei kuitenkaan sijainnut varsinaisen historiallisen tontin alueella. Sen sijaan kohde oli pieni osa läntistä "Hemåker" -peltoa, joka oli säästynyt rakentamiselta meidän päiviimme asti. Nykyinen katu Åminnenranta seuraa kutakuinkin vanhaa Hemåkernin läpi mennyttä peltotien linjaa, ja saattaa olla tämän jäljennä.

Mulbyn kylä 1950-lvulla. Sotien jälkeen entisille pelto-alueille alkoi ilmestyä pientalo-asutusta, mutta Åminnenranta 4 kohdalla pieni peltoalue on jäänyt rakentamatta. (kartta EKM)

Mulbyn kylän läntisen kotipellon ympäristö muuttui sotien jälkeen, kun peltoalueelle alkoi syntyä pientaloasutusta. Tänä päivänä rakennuskanta on tiivis, mutta matala. Kauklahdenväylän itäpuolella, eli Mulbyn kylän itäisellä kotipellolla sijaitsee teollisuusalue, jossa jo 1900-luvun alussa toimi Kauklahden tiilitehdas.

Kenttähavainnot

Seurantatutkimuksen aikana avattiin yksi n 6 x 11 m kokoinen alue tulevan omakotitalon kohdalle, sekä yksi n 14 m pitkä ja 0,7 m leveä koeoja tulevan talon nurkasta tielle päin. Tähän kohtaan oli suunniteltu vesijohtokaivantoja. Yhteensä avattiin noin 80 m² kokoinen alue. Seurantatutkimuksen aikana ei suoritettu varsinaisia mittauksia, vaan avattiin alue, jonka rakennuttaja oli mitannut paikalle valmiiksi.

Tutkimuksia varten avattiin n. 6x11m alue tulevan omakotitalon paikalle. Peltomullan alta ei löytynyt rakenteita. Kuva UR.

Kohde sijaitsi pohjoiseen/luoteeseen viettävällä nurmikolla, pientaloasutuksen ympäröimänä. Nurmikon alla oli n 50 cm paksu sekoittunut vanha peltokerros. Maaperä oli multaista hiesusavea, pohjamaa oli savea. Sekoittuneen peltomullan alta ei tullut vastaan mitään vanhempaan asutukseen liittyviä rakenteita. Sen sijaan peltokerroksessa oli moderneja häiriöitä, kuten täytemaata, kaivantoja, lankanauvoja ja muovipaloja. Nämä liittyvät todennäköisesti samalla tontilla 1980-luvun alussa rakennettuun paritalon rakentamisvaiheeseen. Alueen itäosassa löytyi jopa kaivinkoneen kauhasta irronnut piikki. Peltomullan alla oli koko alueella steriili pohjasavi. Peltomullan ja pohjasaven rajapinnassa esiintyi hiiltä paikoissa, joissa ei ollut moderneja häiriöitä.

Sekoittuneesta peltokerroksesta löytyi myös n 1800-luvun talousjätettä. Kuvassa punasavivadin ja seltteripullon pala. Löytöjä ei otettu talteen. Kuva UR.

Kaivauksissa löytyi myös hieman vanhempaa talousjätettä, kuten fajanssia, pullolasia sekä kivisavinen seltteripullon pala, taottu rautanauja ja punasavivadin pala. Löytöjä tuli varsinkin lähempänä katua sijaitsevasta koeojasta. Mikään ei kuitenkaan viitannut 1800-lukua vanhempaan vaiheeseen, ja näiden esineiden esiintyminen vanhan asutuksen lähellä olevalla pellolla on hyvin tavanomaista. Esineille ei saatu mitään ajallista kerrostumaa, koska ne esiintyivät sekoittuneessa peltomaassa. Esineitä ei otettu talteen.

Lopuksi

Arkeologisessa seurantatutkimuksessa maanantaina 22.8.2011 voitiin todeta, että rakennuspaikalla osoitteessa Åminnenranta 4 ei ole säilynyt jäänteitä keskiaikaisesta asutuksesta, eikä uudisrakennushankkeen toteutumiselle ole enää esteitä. (rakennuslupapäätös 2011-826, Åminnenranta 4, Mulbyn kylän Nissin talo).

Åminnenranta 4 sijaitsee lähellä Mulbyn historiallista tonttialuetta, mutta tutkimuksissa todettiin, että rakennustyömaa sijaitsee lähinnä keskiaikaisen kylän vanhalla peltoalueella, eikä sen asutulla alueella. Sen sijaan kannattaa tulevaisuudessa tarkkailla Kauklahdenväylän pohjoispuolta, jossa on ollut ”Tomtkyor” -nimisiä peltoja. Alue saattaa olla 1500-luvulla hylätyn talon tonttimaata.

Helsingissä 24.8.2011

Ulrika Rosendahl

Kirjallisuus

Lindholm Dan 1999. Bosättningen i Esbo under medeltiden. *Välähdyksiä keskiajasta/Glimtar ur medeltiden*. Esbo stadsmuseums forskningsserie 6. Esbo.

Rosendahl Ulrika 2004. Landsbygdsbosättningen i fokus – bytomt utgrävd i Pernå. *SKAS/2/2004*

Rosendahl Ulrika 2008. Byn och dess byggare. *Byn - Medeltid vid Östersjöns stränder*. Esbo stadsmuseums forskningsserie 10. Helsingfors.

Arkistolähteet ja raportit

Bonej, Johan & Jacob Johan Zitting 1758, 1759 & 1763. Geometrisk charta öfver Fansbyss, Kiöklax, Kurtbyss och Mulbyss ägor..

Kansallisarkisto/Maanmittaushallituksen arkisto. Espoo B7 10/3-14. Helsinki.

Hakanpää Päivi 2005. Espoon eteläosien historiallisen ajan kylänpaikkojen yleiskaavainventointi. Museovirasto, rakennushistorian osasto. Museoviraston arkisto.

Suomen asutuksen yleisluettelo. Kansallisarkisto, Helsinki.

Kuvaliite

Kuva nro 2883:1. Äminnenranta 4. Nurmikkoalue ennen kaivamista. 22.8.2011 UR.

Kuva nro 2883:4. Kaivausalue idästä, peltomullan poiston jälkeen. 22.8.2011 UR.

Kuva nro 2883:2. Koeoja pohjoisesta, peltomulta poistettu. 22.8.2011 UR.

Kuva nro 2883: 5. Kaivausalue ylhäältä/pohjoisesta. 22.8.2011 UR.

Kuva nro 2883:3. Koeojasta löytyneet keramiikat:Punasavi ja seltteripullon pala. 22.8.2011 UR.

Kuva nro.2883:6. Äminnenranta 4, nurmikon pohjoisosa, kuvattuna idästä, kaivausten jälkeen. 22.8.2011 UR.

